

Сътрудничеството в GLAM-сектора и обучението по библиотечен и информационен мениджмънт

Проф. дн Таня Тодорова,
Проф. д-р Мариела Модева
УниБИТ, София

The cooperation in the GLAM-sector and the training in librarianship and information management

Prof. Dr. Sc. Tanya Todorova,
Prof. Dr. Mariela Modeva
ULSIT, Sofia

Abstract: *The report examines the curriculum of the Bachelor's program „Library and Information Management” in order to highlight good practice for building knowledge, competencies and professional attitudes in future professionals to the potential of cooperation between institutions in the GLAM-sector (Galleries, Libraries, Archives, Museums).*

Keywords: *GLAM-sector, libraries, archives, museums, galleries, academic education, library and information management*

Резюме: Докладът проучва учебното съдържание на бакалавърската програма „Библиотечен и информационен мениджмънт“ с цел да открий добра практика за изграждане на знания, компетенции и професионално отношение в бъдещите професионалисти към потенциала на сътрудничество между институциите в GLAM-сектора (Galleries, Libraries, Archives, Museums – библиотеки, архиви, музеи и галерии).

Ключови думи: GLAM-сектор, библиотеки, архиви, музеи, галерии, академично образование, библиотечен и информационен мениджмънт

Въведение

Съвременната теория и практика на библиотечния и информационен мениджмънт се отличава с непрекъснато разширяване на познанията, свързани със спецификата на методите ѝ и методиките на тяхното прилагане както в обществената практика, така и в учебния процес при нейното изучаване. Разглеждайки същността на мениджмънта, е важно да посочим определението, към което се

придържат авторите: „мениджмънтът обхваща планирането, организирането, управлението на персонала, ръководството, насочването и контролирането на организация (група от един или повече човека или юридически субекта) или усилието за постигане на дадена цел. Също така, това е управлението на човешките ресурси, финансовите и технологични ресурси, както и природните ресурси” [13]. Според този подход, управлението винаги се разглежда като информационен процес и то има информационен характер.

На базата на този теоретичен фундамент и ползвайки опита на други европейски държави, можем да открием взаимовръзките при изграждането на концепцията за университетско образование по специалността „Библиотечен и информационен мениджмънт“ (БИМ) за придобиване на ОКС „бакалавър“ в Университета по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ). Съвременното образование за подготовка на кадри в GLAM-сектора (Galleries, Libraries, Archives, Museums – библиотеки, архиви, музеи и галерии) е ориентирано към изискванията за придобиване на знания, умения и навици на специалистите, които да ги правят адекватни на пазара на труда и да им дадат възможности не само за широка теоретична подготовка, но и за специализирани компетентности, които да повишат тяхната конкурентноспособност за намиране на работа по специалността [2].

Методика на проучването

Специалността „Библиотечен и информационен мениджмънт“ (БИМ) подготвя бакалаври с широкопрофилна теоретична и практическа компетентност относно: принципите, теориите и научните подходи в организацията и управлението, в администрирането и в оценката на качеството на дейност в библиотеките, информационните центрове, културните институции и различните обществени организации; върху същността и видовото разнообразие на библиотечната институция; с познания по основните библиотечно-библиографски дейности и процеси и със задълбочено владение на съвременните библиотечно-информационни технологии [9].

Изследователските задачи на настоящия доклад се вписват в текущия мониторинг, който висшите училища осъществяват

според изискванията на системата за управление на качеството (СУКО). СУКО предполага съобразяване с изискванията на пазара на труда, съблюдаване на връзката теория-практика в обучението и двустранна оценка на удовлетвореността – от страна на студентите и на работодателите.

Методиката на изследването обхваща документален анализ на учебната документация и на работната кореспонденция от архива на катедра „Библиотечен мениджмънт и архивистика“. Анализът е в подкрепа на посоченото в квалификационната характеристика на специалността: „Придобилите образователно-квалификационна степен „бакалавър“ по „Библиотечен и информационен мениджмънт“ притежават широкопрофилна квалификационна рамка от знания и умения и са компетентни да изпълняват управленски и организаторски дейности: във всички видове и типове библиотеки и в различните им структурни звена; в информационни центрове; в информационни служби на министерства, комитети и фондации; в читалища, музеи, архиви и други културни институции; в документални отдели на държавни, обществени, бизнес и други институции и организации; в редакционни и други отдели на печатни и електронни медии; в издателския сектор и книготърговията.“ [9].

Взаимовръзки в учебното съдържание на специалността „Библиотечен и информационен мениджмънт“ относно сътрудничеството в GLAM-сектора

Основната цел на изследването е да се проучи учебното съдържание на бакалавърската програма „Библиотечен и информационен мениджмънт“, за да се открие като добра практика за изграждане на знания, компетенции и професионално отношение в бъдещите професионалисти към потенциала на сътрудничество между институциите в GLAM-сектора – библиотеките, архивите, музеите, галериите и други културни институции. Проследява се прякото отношение и каузалната връзка за надграждане на знания между задължителни и избираеми дисциплини като: „Проект мениджмънт“, „Публична комуникация“, „Дигитализация и авторско право“ и „Библиотеки и устойчиво развитие“ с лектор проф. дн Таня Тодорова и „Иновации за опазване на фондовете“, „Регионал-

ни културни политики“, „Взаимодействия : библиотека – обществени организации“ и „Библиотеки и културен туризъм“ с лектор проф. д-р Мариела Модева.

Таблица № 1 представя позиционирането в учебния план на специалността БИМ на посочените дисциплини и техният статут – на задължителни или избираеми курсове.

Задължителни дисциплини	Семестър	Избираеми дисциплини	Семестър
Проект мениджмънт	1 семестър	Регионални културни политики	2 семестър
Иновации за опазване на фондовете	5 семестър	Взаимодействия : библиотека – обществени организации Библиотеки и устойчиво развитие	4, 6, 8 семестър
Дигитализация и авторско право	7 семестър	Библиотеки и културен туризъм	7 семестър
Публична комуникация	8 семестър		

Табл. № 1. Учебни дисциплини – извадка от учебен план на ОКС „Бакалавър“ „Библиотечен и информационен мениджмънт“ АГ 2020/2021, УниБИТ

Тук ще се спрем на синтезирано представяне на академичните дисциплини с проследяване на тези компоненти от учебното съдържание, които надграждат знания и възпитават активно отношение в бъдещите професионалисти към разнообразни форми и възможности за партньорство между институциите в GLAM-сектора.

Задължителните дисциплини „Проект мениджмънт“ и „Публична комуникация“, изучавани съответно в първи и осми семестър, са с взаимосвързано съдържание, разработено специално за целите на обучението на специалисти за библиотечно-информационния и културен сектор и с отчитането на спецификата на проектната дейност и на връзките с обществеността в този тип институции. Управлението на партньорството (Partnership Management) е позиционирано като важен инструмент за постигането на успешни проектни инициативи и комуникационни стратегии [10].

Учебното съдържание на задължителната дисциплина „Дигитализация и авторско право“ дава теоретични и приложни знания, свързани с: дигитализацията на културното наследство,

статутът на дигиталните ресурси и съблюдаването на авторското право; развитието на мащабни проекти за дигитализация в САЩ и в Европа; дейността на българските библиотеки, архиви, музеи и галерии по осъществяването на дигитална конверсия на културни материали и по въпроса за необходимостта от приемането на Национална стратегия за дигитализация на културното наследство. Авторското право, библиотеките, архивите и потребителите са проблематика, чрез която студентите придобиват знания и компетенции да разработват и прилагат авторскоправна политика в културните институции и се подготвят за позицията на авторскоправен консултант [12].

Избираемата дисциплина *”Библиотеки и устойчиво развитие”* надгражда знания и провокира студентите да осмислят визията, че библиотеките като обществени институции са призвани да отговарят на новите тенденции в развитието на обществото и се явяват партньор и обучител за постигане на глобалните цели за устойчиво развитие.

Включването в обучението на дисциплини като задължителната *„Иновации за опазване на фондовете“* (ИОФ) и избираемите *„Регионални културни политики“* (РКП), *„Взаимодействия : библиотека – обществени организации“* (ВБОО) и *„Библиотеки и културен туризъм“* (БКТ) дава възможност на обучаемите, на базата на дедуктивния подход, да се запознаят с общата нормативна и теоретична рамка и същевременно да получат специализирани знания относно възможностите за сътрудничество между културните институции на паметта в рамките на т. нар. общности, „приятелски настроени към библиотеките“ [3], в които участват неправителствени организации и различни форми на граждански инициативи, както и включването на библиотеките в маршрутите на културния туризъм, наред с музеите и недвижимите културни ценности [4].

Дисциплината *„Иновации за опазване на фондовете“* представя иновациите като нова възможност за съхраняване на книжовното наследство и за разширяването на достъпа до културно съдържание чрез дигитализацията на селектирани документи от фондовете [6]. Въвеждането на RFID технологията променя както организацията на работния процес в библиотеката, така и работа-

та с читателите. Ползите могат да се обобщят в няколко основни аспекта: намаляване на времето, прекарано за приемане и издаване на книги; обеспечение контрола наличия книг и их перемещения по территории библиотеки; софтуер за контрол на наличието на книги и движението им в библиотеката; увеличение и упрощение скорости обслуживания читателей; увеличаване на скоростта и опростяване на услугата за читателите; оперативное получение информации о местонахождении любой книги; осигурява навременна информация за местонахождението на всеки документ; бързо и безконтактно проведение инвентаризации (особенно важно для редких или ценных экземпляров книг); бързо и безконтактно дава информация за материалните запаси (особено важно за редки и ценни книги); прецизно планиране на поръчките за книги и за други видове документи за попълване на библиотечния фонд; защита книг от потеря и краж; защита на документите срещу загуба и кражба; интеграция с автоматизираната библиотечно-информационна система.

Лекционният курс по дисциплината „*Взаимодействия : библиотека – обществени организации*“ разкрива актуални аспекти на сътрудничеството между библиотеките и структурите на гражданското общество [3]. Това сътрудничество е ползотворно и за двете страни. Курсът има за цел да информира и запознае студентите с темата на макро- и микроравнище на национално, регионално и международно ниво; да представи същността на съвременната библиотека и спецификите на НПО сектора; както и състоянието и перспективите за тяхното сътрудничество в контекста на глобализацията.

Новата дисциплина „*Библиотеки и културен туризъм*“ е включена в учебния план на специалността БИМ с цел да бъде представена съвременната роля на библиотеките като „институции на паметта“ и за да запознае студентите с възможностите, с които те разполагат, за да бъдат обекти на културния туризъм, център на събития, свързани с творческия туризъм, имайки предвид и основните приоритети на новата Стратегия за устойчиво развитие на туризма в България 2014–2030 [4]. В отделните теми от курса са засегнати следните въпроси: представени са основни-

те характеристики на обществените библиотеки и на културния туризъм в съвременното общество; направен е анализ на различни аспекти на връзката на обществените библиотеки с културния туризъм; открити са добри практики у нас и в чужбина; очертани са перспективите за библиотеките, произтичащи от участието им в културния туризъм. Лекционният курс има за цел да информира и запознае студентите с темата на национално, регионално и международно ниво, да представи същността на съвременната библиотека и спецификите на културния туризъм в контекста на глобализацията [14, 15].

Като обобщение на възможните взаимовръзки и сътрудничество между библиотеките, музеите, архивите и галериите е изграден концептуално лекционният курс по дисциплината „Регионални културни политики“. Основната цел е да бъдат информирани и запознати студентите с историята на развитието на регионалната културна политика на Европейския съюз, етапите на разширението му, диференциацията на целите на европейските фондове и категоризацията на програмите, включващи в това число и проблемите на културно-историческото наследство [7, 8].

Заключение

Очакваните резултати от обучението по горепосочените дисциплини са свързани с възможността студентите по библиотечен и информационен мениджмънт да получат специализирани знания, да се запознаят с предпоставките за развитие на „институциите на паметта“ и да бъдат усвоени комплексни подходи за успешни и иновативни управленски политики в GLAM-сектора. Целта е, в своята бъдеща дейност те да отговорят на съвременните изисквания за гъвкавост, ефективност и ефикасност и да бъдат адекватни на динамично променящите се условия на средата, която се характеризира с несигурност, неопределеност и наличие на множество рискове с различен произход [1]. На тази база студентите придобиват знания за подготовка и реализиране на проекти, както и за осъществяването на партньорски инициативи в съответните тематични направления, свързани с учебните дисциплини.

Важен аспект от обучението е и усъвършенстването и задълбочаването на интерактивната връзка преподавател-студент в учебния процес, посредством методите за решаване на конкретни случаи, традиционни ситуации, моделиране, инциденти, инсценирани ситуации, условни ситуации, ролеви игри и т.н., които са важен фактор в проверката на знанията и в същото време са стимул за творческа изява на студентите. Прилагането на подходящи, активиращи обратната връзка между преподавател и студент, дидактически методи в учебния процес е продиктувано от задачата да се разширява и задълбочава съдържанието на някои от основните теми на обучението по библиотечен и информационен мениджмънт, а именно:

- Придобиване на опит, умение и навик за задълбочено и аналитично оценяване на фактите и явленията от действителността;
- На базата на широки теоретични познания да се пристъпва компетентно, с творчество при решаване на практически задачи от сферата на реалната дейност на специалиста по БИМ;
- По-адекватно да се използват възможностите за развитие на самостоятелното мислене на обучаваните;
- Решаването на конкретни задачи, които да носят не само учебен, но и изследователски характер – подпомага пълноценното затвърдяване на знанията, свързани с основните принципи, форми и методи в библиотечния мениджмънт;
- Прилагането на проблемните ситуационни методи за интерактивно общуване между преподавател и студенти се явява ефективен, съвременен подход при изучаване на закономерностите, механизмите и стратегиите, които се осъществяват в комуникативното пространство на библиотеката;
- Подготовката за адекватна и професионално значима дейност при бъдещата реализация на специалиста по библиотечен мениджмънт е немислима без „проиграването” в учебната аудитория на връзките в библиотеката и свързаните с това процеси, характеризиращи комуникационните структурни елементи на тези връзки.

В обучението по специалността „Библиотечен и информационен мениджмънт” е особено важно да се повишава равнището на проблемност в обучението като универсален подход; да се утвърждава креативността на студентите в опитите им за творческа изява и да се отдели значимо място на прилагането на ефективната технология на междуличностната комуникация между участниците в учебния процес, независимо от конкретната специфика на учебните дисциплини.

Систематизацията на интерактивните подходи, прилагани в образованието по библиотечен и информационен мениджмънт, е обект на монография на Мариела Модева [5]. Интеграционният и интердисциплинен подход, взаимодействието с национални и международни образователни структури и научни групи, основано на приложението на ИКТ – са обосновани като съответстващи на динамичните преобразувания в в глобалната информационна среда, на демократизацията на образователното пространство и на преосмислянето на системата на обучение в световен мащаб в монография на Таня Тодорова [11].

С настоящия текст двете авторки продължават наблюденията си върху академичното образование по библиотечно-информационни науки и са отворени за диалог и обмен на мнения.

Благодарности: Тази публикация е реализирана по проект „Изследване на нагласите към терапевтичния потенциал на четенето в нетипични ситуации за индивида“ с Договор № КП-06-Н45/2 от 30.11.2020 г., финансиран от ФНИ на МОН, с ръководител гл. ас. д-р Събина Кирилова Ефтимова-Илиева.

Цитирана литература

1. Бек, Улрих. Рисковото общество. София : Критика и хуманизъм, 2013.
2. Глобални библиотеки. Библиотеката и гражданските организации (наръчник). С., 2016.
3. Модева-Нанкова, М. Библиотека и обществени организации. София : За буквите – О писменехъ, 2011.

4. Модева-Нанкова, М. Библиотеки и културен туризъм. София : За буквите – О писменехъ, 2016, с. 368.
5. Нанкова, М. Интерактивността в учебния процес на специалността „Библиотечен мениджмънт“ : Методи на проблемните ситуации. София : За буквите – О писменехъ, 2011, с. 190.
6. Нанкова, М. От информационно общество към общество на знанието – нова парадигма на взаимодействие между библиотеки и общ. организации. – В: Сб. от научна конференция. София, 2012, с. 491–498.
7. Нанкова, М. Европейски фондове и програми за подкрепа на културното наследство. София : За буквите – О писменехъ, 2016, с. 100.
8. Представителство на Европейската комисия в България. <www.evropa.bg>
9. Специалност „Библиотечен и информационен мениджмънт“ ОКС „Бакалавър“ (Квалификационна характеристика). <<https://drive.google.com/file/d/1m6HNVUToIXTfwGcAuwaq17fJhAc9xsk4/view>>
10. Тодорова, Таня. Разработване и управление на проекти в библиотечно-информационния сектор : Учебник. София : За буквите – О писменехъ, 2014, 230 с.
11. Тодорова, Таня. Интеграционни процеси в библиотечно-информационната сфера. София : За буквите – О писменехъ, 2014, 278 с.
12. Тодорова, Таня. Авторскоправна компететност и културни институции. София : За буквите – О писменехъ, 2017, 268 с.
13. Drucker, Peter F., Cohen, W. A Class with Drucker: The Lost Lessons of the World's Greatest Management Teacher, 2007, p. 242.
14. Lazarevic, V, Tomic, S. The Role of Libraries in the Development of Cultural Tourism with special emphasis to the Bibliotheca Alexandrina in Egypt, 2010.
15. Richards, G. and C. Raymond. Creative Tourism ATLAS News, 2018.